

Comunismul și moștenirea acestuia

Reconstrucții istorice, dezbateri publice și amintiri personale

Realizări științifice și planuri de viitor

Cristina PETRESCU

Teza de față prezintă dezvoltarea carierei academice și realizările profesionale pe două dimensiuni principale, și anume, din punct de vedere tematic și din punct de vedere metodologic. Timp de douăzeci de ani, cercetările mele s-au concentrat asupra regimului comunist din România și a moștenirilor sale. Am fost preocupată în mod deosebit de explicarea naturii regimului comunist și a modului diferit în care acest regim s-a manifestat în țara noastră în comparație cu regimurile similare din Europa Centrală și de Est (ECE). Am încercat să înțeleg de ce atât de puțini s-au ridicat împotriva unui regim opresiv și de ce ieșirea din comunism s-a dovedit a fi atât de complicată și dureroasă. Astfel, mi-am început parcursul profesional prin cercetarea relativ puținelor forme de contestare a regimului comunist din România. Prin urmare, teza de față prezintă lucrările de pionierat pe care le-am scris pe tema dizidenței din perioada târzie a regimului comunist, clarifică abordările metodologice și explică alegerile privind cadrul conceptual care a stat la baza acestor lucrări. Teza descrie cercetările pe care le-am efectuat pe mai multe planuri, care se întrepătrund și se influențează reciproc și care tratează următoarele subiecte: istoriografia în perioada postcomunistă, dezbaterile publice privind reconcilierea cu epoca dictaturii comuniste și memorializarea trecutului comunist. Toate aceste lucrări m-au ajutat să înțeleg mai bine problemele fundamentale privind profesia de istoric specializat în istoria recentă, relația dintre discursurile publice și scrisul istoric, precum și relația dintre istorie și memorie în contextul procesului de consolidare democratică.

În ce privește dizidența din perioada comunistă, am abordat teme diferite de cele uzuale precum “rezistența din munți” și am explicat că dizidența, înțeleasă ca discurs public împotriva regimului comunist, reprezintă un fenomen diferit, care a putut să apară și să supraviețuiască numai în urma Acordurilor de la Helsinki din 1975. Referitor la definirea acestui fenomen, am discutat confuzia terminologică și am arătat că acte similare de contestare a regimului au primit nume diferite în literatura de specialitate și în fiecare țară comunistă. În ce mă privește, am adoptat definiția dată dizidenței de către cei care au practicat-o. În consecință, a fost necesar să-mi rafinez abordarea metodologică, care a combinat o abordare comparativă cu un cadru transnațional de analiză. Astfel, am explicat apariția târzie, manifestările timide și existența efemeră a fenomenului dizident în România în comparație fenomene similare din ECE. În același timp, am discutat fiecare caz în parte și am arătat că apariția acestora nu poate fi explicată fără a lua în considerare fenomene transnaționale, cum ar fi circulația ideilor dincolo de granițele naționale, funcționarea rețelelor sociale și influența mass-mediei internaționale. Am aplicat sistematic aceste metode de cercetare și am analizat cazurile cele mai relevante, cum ar fi: mișcarea pentru drepturile omului inițiată de scriitorul Paul Goma, publicațiile de tip underground din cadrul comunității maghiare din Transilvania, protestul unor membri ai nomenclaturii comuniste, protestele unor grupuri de intelectuali și rolul femeilor în cadrul fenomenului dizident.

În paralel cu aceste reconstrucții de tip istoric am studiat evoluția istoriografiei în perioada postcomunistă pentru a ilustra încercările de înnoire a profesiei după căderea dictaturii. Astfel, am arătat că racordarea la standardele internaționale ale meseriei a implicat o triplă revoluție: emanciparea de sub controlul ideologic al partidului unic, renunțarea la tradiția romantică a scrisului istoric și reprofesionalizarea prin cunoașterea și aplicarea cadrelor metodologice și teoretice dezvoltate la nivel internațional. Studiile mele despre istoriografie s-au concentrat asupra recuperării trecutului recent în România sub influența autorilor din Occident. În concluzie, am arătat că la nivelul informației puse în circulație progresele sunt evidente, dar mai este mult de făcut în privința abordărilor metodologice și teoretice inovative. Mai mult, imaginea României comuniste ca o țară divizată între o elită comunistă care a păstrat puterea cu sprijinul poliției secrete și o populație de victime inocente care s-au opus permanent regimului necesită nuanțări semnificative. Studiile mele privind scrisul istoric din perioada comunistă au arătat că acesta, deși marxist ca formă, nu a contribuit la crearea unei conștiințe de clasă, ci la consolidarea identității naționale. Prin impunerea unei versiuni unice a istoriei naționale, bazate pe miturile din perioada romantică – vechime, continuitate și unitate, la care a adăugat ideea luptei neconținute pentru independență, regimul comunist a întărit de fapt dimensiunea etno-culturală a națiunii române.

Înțelegerea perioadei comuniste nu poate fi completă fără a discuta procesul de reconciliere cu trecutul. În acest sens, am studiat cu atenție scrierile memorialistice, jurnalele, mărturiile orale, dezbaterile publice, precum și scrierile de ficțiune și narațiunile cinematografice care se referă la perioada de dinainte de 1989. Studiile mele au subliniat că imaginea perioadei comuniste este aceea a unei perioade de teroare neîntreruptă datorată poliției secrete, Securitatea, iar această interpretare se datorează în special nespecialiștilor care promovează în spațiul public reprezentări ale perioadei 1945-1989. Aceste reprezentări publice au influențat scrisul istoric despre comunism și au instituționalizat ideea omnipotenței poliției secrete comuniste. În sfârșit, am studiat și procesul de organizare a memoriei comunismului în postcomunism, cu accent pe reprezentările publice promovate în spațiul public de către trei generații: generația deținuților politici, generația intelectualilor de la 1968 și generația “decreștelor”, ale căror amintiri nu mai sunt tragice, ci mai degrabă autoironice – ei nu regretă comunismul, ci lumen de dinainte de Internet, vremea cărților și a prietenilor cu care se întâlneau în lumea reală.

Având în vedere că această ultimă generație este activă în special în mediul online, mi-am dat seama de rolul important jucat de revoluția digitală în domeniul științelor umaniste și sociale. În consecință, dezvoltarea ulterioară a carierei mele profesionale are în vedere acest aspect fundamental. Prin urmare, activitatea mea profesională viitoare se va concentra asupra metodelor digitale de cercetare și diseminare a rezultatelor cercetării în domeniul meu de cercetare, și anume, comunismul și postcomunismul în România în context regional și cu accent pe aspectele comparative și transnaționale.